

УДК 351.84

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2019.01.12>

Козак Тарас Мирославович,
аспірант кафедри економічної
політики та врядування
Національної академії державного управління
при Президентові України
taras.kozak.1970@gmail.com

Kozak Taras M.,
student of the Economic Policy
and Governance Department of the
National Academy of State Governance
taras.kozak.1970@gmail.com

СУПЕРЕЧНОСТІ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ В ДОСЛІДЖЕННІ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анотація

Мета статті. Встановлення елементів системи пенсійного забезпечення, а також логічного зв'язку між основними поняттями в дослідженні даної системи.

Наукова новизна. У статті проведена систематизація основних понять системи пенсійного забезпечення, вказані їх відмінності, встановлено елементи зазначеної системи.

Висновки. Державна політика є родовим поняттям по відношенню до державної соціальної політики, яка включає в себе політику соціального захисту і політику соціального забезпечення. У свою чергу їх складовими є пенсійна політика і політика пенсійного забезпечення. Підсистемами системи пенсійного забезпечення є солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та система недержавного пенсійного забезпечення. Ці підсистеми системи пенсійного забезпечення можна розглядати як окремі самостійні системи зі своїми елементами: особами, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів; підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення; юридичними особами, які здійснюють адміністративне управління пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами; зберігачами; страховими організаціями. Термін «пенсійний фонд» має два значення: цільовий фонд, який створюється відповідно до законодавства і акумулює страхові внески застрахованих осіб; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення. Поняття «солідарний рівень» доцільно застосовувати до осіб, які отримують забезпечення на цьому рівні, а солідарну систему слід розглядати як сукупність елементів, що, виконуючи визначені функції, реалізують завдання щодо забезпечення пенсіонерів саме на цьому рівні.

Ключові слова: політика пенсійного забезпечення, пенсійна система, система пенсійного забезпечення, система управління пенсійним забезпеченням, солідарна та накопичувальна система пенсійного забезпечення, рівні пенсійного забезпечення.

CONTRADICTIONS OF THE CONCEPTUAL APPARATUS IN THE STUDY OF THE PENSION SYSTEM

Abstract

The purpose of the article. The designation of elements of the pension system, as well as the logical connection between the basic concepts in the study of this system.

Scientific novelty. The article deals with the systematization of the basic concepts of the pension system, their differences, their elements are specified.

Conclusions. State policy is a generic concept in relation to state social policy, which includes social protection policies and social security policies. In turn, their components are pension and retirement insurance policies.

Subsystems of the system of pensions are a solidarity system of compulsory state pension insurance, the accumulative system of compulsory state pension insurance and the system of non-state pension provision. These subsystems of the pension system can be considered as separate separate systems with their elements: persons on behalf of and in whose favor the accumulation and investment of funds is carried out; enterprises, institutions, organizations and individuals who transfer contributions to the system of accumulative retirement benefits; legal entities that administer pension funds and manage their pension assets; custodians; insurance organizations.

The term «pension fund» has two meanings: the trust fund, which is created in accordance with the legislation and accumulates insurance premiums of the insured persons; the central executive body, which implements the state policy on pensions. The concept of a «solidarity» level should be applied to those who receive provision at this level, and the solidarity system should be considered as a set of elements that, fulfilling certain functions, execute the task of providing retirees at this level.

Key words: pension policy, pension system, system of pension providing, pension system management, solidarity and accumulative pension system, levels of pension providing

Постановка проблеми. На сьогодні у науці державного управління дослідження понятійного апарату у сфері функціонування пенсійної системи не є систематизованими, а самі поняття не є усталеними. Вони часто ототожнюються, підміняються, по-різному розкривається їх зміст. Найбільше це стосується таких понять, як «пенсійна система», «система пенсійного забезпечення», «механізм пенсійного забезпечення», «реалізація політики пенсійного забезпечення», «система управління пенсійним забезпеченням», «солідарна та накопичувальна система пенсійного забезпечення», «рівні пенсійного забезпечення». Тому даний понятійний апарат потребує систематизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи останні напрацювання щодо поняття соціальної політики та її складових, які, зокрема висвітлені в працях таких науковців, як Брич В., Макарова О., Лопушняк Г., Яременко О., Толуб'як В., можна стверджувати, що дане поняття є складним і неоднозначним саме у зв'язку з його багатоаспектністю. Це ж стосується і понять політики пенсійного забезпечення та системи пенсійного забезпечення, а також її відмінностей від пенсійної системи. Різні підходи до трактування цих понять висвітлені в роботах Буряченко О., Данилюк О., Єлісеєва Л., Жмурко І, Коваль О., Линдюк О. Мартиненко Н., Папієва М., Соломка О.

Мета статті. Встановлення елементів системи пенсійного забезпечення, а також логічного зв'язку між основними поняттями в дослідженні даної системи.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи питання соціальної політики, значна частина науковців не дає її визначення (наприклад, В. Брич [1], О. Макарова [2]). Слід зазначити, що Енциклопедія державного управління Національної академії державного управління при Президенті України також не визначає поняття соціальної політики та державної соціальної політики. Тому існує неоднозначне розуміння їх змісту.

За словами Г. Лопушняк, «соціальна політика є інститутом, який має підтримувати слабких, створюючи умови для реалізації принципу соціальної справедливості» [3, с. 246]. У той же час автор розглядає її як «домінуючий напрям» державної політики [3, с. 247], одночасно зауважуючи, що «соціальна політика є явищем» [3, с. 247].

Через поняття реалізації політики розглядає «у вузькому розумінні» поняття соціальної політики О. Яременко, визначаючи її як «діяльність суб'єктів соціальної політики, ... організацію соціальних служб», що «спрямована на захист груп населення, неспроможних до самозахисту та самозабезпечення» [4, с. 27]. Дійсно, таке поняття є надзвичайно вузьким, оскільки воно наводиться у діяльнісному аспекті суб'єктів соціальної

політики, а також вказує лише на одну складову – захист окремих груп громадян.

У роботі Дж. Стюарта це поняття розглядається як сфера державної діяльності, яка пов'язана зі створенням системи соціального захисту та наданням такого захисту, і що включає соціальні послуги та виплати [5, с. 322]. Саме такого підходу, значною мірою, будемо дотримуватися і ми у своєму дослідженні. Крім того, воно впливає з розуміння більш широкого поняття «державна політика», яку В. Бакуменко та С. Попов визначають як «напрямок дій або утримання від них, обраний органами державної влади для розв'язування певної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем» [6, с. 322]. Дане визначення показує направленість такої діяльності, а саме створення системи соціального захисту.

Найбільш чисельною частиною суспільства, яке потребує соціального захисту, завж-

ди були і залишаються пенсіонери. Органи державної влади виробляють сукупність засобів та методів для реалізації певних стратегічних інтересів як цієї частини суспільства, так і інших зацікавлених сторін. Тому можна вважати, що «політика пенсійного забезпечення є складовою соціальної політики держави» [7, с. 235], а її зміст залежить як від фінансово-економічних можливостей держави, так і співвідношення соціальних інтересів. Тому уже зараз можна встановити логічне співвідношення між окремими поняттями, а саме – державна політика є родовим поняттям по відношенню до державної соціальної політики, яка включає в себе політику соціального захисту і політику соціального забезпечення. У свою чергу їх складовими є пенсійна політика і політика пенсійного забезпечення (Рис. 1).

Рис.1. Логічне співвідношення між поняттями «державна політика» і «пенсійна політика»
* Джерело: розроблено автором

Проводячи аналогію між співвідношенням понять соціальна політика і система соціального захисту, яка перетинається із системою соціального забезпечення, можна стверджувати, що політика пенсійного забезпечення направлена на створення відповідної системи, тобто пенсійної системи, підсистемою якої є система пенсійного забезпечення. Розуміння пенсійної системи у статистиці можна отримати через визначення О. Данилюка, який розглядає пенсійну систему, як «комплекс інститутів, відносин і механізмів, за допомогою яких здійснюється формування фінансових ресурсів та їх роз-

поділ серед непрацездатного населення при настанні соціальних ризиків у вигляді пенсій» [8]. Такого ж погляду щодо елементів пенсійної системи дотримуються Л. Єлісеєва та Н. Примачук [9, с. 24]. Не можна погодитися з визначенням В. Куценка, який розглядає пенсійну систему як «складову частину державного соціального забезпечення» і, у той же час «механізм, покликаний забезпечити ефективне функціонування одного з секторів соціальної сфери суспільства» [10]. Механізм дає відповідь на те, за допомогою яких складових, що містять засоби та інструментарій, інституції (державні і/чи недержавні)

можуть реалізувати політику. «Реалізація державної політики відбувається у формі державного управління» [11, с. 6]. Також для реалізації політики повинні бути вироблені і відповідні механізми.

Розуміння поняття пенсійної системи у різних дослідників досить суперечливе. Так, у дослідженнях І. Жмурко [12, с. 305] та О. Линдюк [13, с. 297] пенсійна система визначається як «інститут, який об'єднує економічні, соціальні і правові інститути», з чим лише частково можна погодитися, оскільки система та інститут – різні за своєю сутністю поняття, а от чинниками, що впливають на функціонування даної системи можуть бути і економічні, і соціальні, і правові. У той же час І. Жмурко визначає інше поняття – модель пенсійної системи, наголошуючи, що основною «є п'ятирівнева модель пенсійної системи: 0 («базова» або «соціальна» пенсія), I (державне пенсійне забезпечення), II (професійні або персональні пенсійні плани) – рівні мають обов'язковий характер; III – професійні або персональні пенсійні плани з використанням принципу добровільності; IV і V – страхування за рахунок індивідуальних фінансових та нефінансових активів тощо» [12, с. 304]. Зважаючи на те, що модель є відображенням системи у її суттєвих рисах, доцільно вказати на некоректне використання термінів. До того ж, стаття 2 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [14] визначає рівні пенсійного забезпечення саме у відповідній системі: «Система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів».

Н. Мартиненко, досліджуючи пенсійну систему з точки зору загальної теорії систем Л. фон Берталанфі, крім іншого, акцентує увагу на фінансах: «у фінансовому контексті пенсійна система є підсистемою фінансової системи України» [15, с. 16], що є абсолютно слушним. Проте виникає необхідність у більш точному визначенні пенсійної системи і її елементів. З такої точки зору дано визначення пенсійної системи О. Ковалем як сукупності «правових, фінансово-економічних і організаційних відносин та інститутів, що реалізують пенсійні схеми з метою надання громадянам матеріального забезпечення у вигляді пенсійних виплат» [16, с. 10]. Схожим за змістом є дефініція, запропонована О. Буряченком: «Пенсійну систему можна визна-

чити як сукупність правових, організаційних та фінансово-економічних інструментів і механізмів, що мають на меті надання непрацюючим громадянам особливих соціальних виплат у вигляді пенсій та реалізацію заходів, пов'язаних з компенсацією громадянам втраченого доходу» [17, с. 187], поряд з цим дослідник наголошує і на інституціональну підсистему в цій системі [17, с. 21]. Він стверджує, що «інституціональна інфраструктура пенсійної системи є сукупністю державних і недержавних інституцій, основним видом діяльності яких є забезпечення або сприяння збору, обліку, адмініструванню пенсійних внесків, управлінню пенсійними активами та здійсненню виплат пенсій, а також регулюванню й нагляду у цій сфері» [17, с. 188]. Тобто пенсійна система повинна передбачати також інституції, які мають впроваджувати пенсійну політику. Одночасно на вироблення політики пенсійного забезпечення великий вплив мають такі фактори, як мотивація вищих органів влади та стан розвитку громадянського суспільства. Тому найбільш точним, на наш погляд, є визначення О. Ковалю. Близьким є також визначення М. Папієва, який стверджує, що «пенсійна система є складним комплексом інститутів, відносин і механізмів, за допомогою яких формуються пенсійні фонди та створюються відповідні умови для пенсійного забезпечення непрацездатного населення» [18, с. 4].

Продовжуючи думку про те, що політика реалізується у діяльності публічних органів влади, яка пов'язана зі створенням відповідної системи, розглянемо поняття системи соціального забезпечення, а також її елементи. На системність пенсійного забезпечення вказує у своїх дослідженнях О. Буряченко, зазначаючи, що «пенсійне забезпечення постає як система законодавчих, соціально-економічних і морально-психологічних гарантій особам похилого віку, засобів і заходів, завдяки яким забезпечується гідний рівень життя» [19, с. 3]. Близьким за сутністю, але з іншим розумінням елементів, є підхід О. Соломки, яка стверджує, що «пенсійне забезпечення – це система інститутів (правил і організацій) та механізмів їх взаємодії, що акумулюють кошти через розподільчий (оподаткування) й нагромаджувальний (страхування) канали, амортизують наслідки соціальних ризиків, що прогнозуються (зміна

матеріального стану працюючих та інших категорій громадян унаслідок настання старості, інвалідності, втрати годувальника) відповідно до визначених соціальних технологій і національних правил, які мінімізують наслідки зміни матеріального становища» [20, с. 4]. Тобто таке розуміння науковця досить близьке за своїми елементами до елементів пенсійної системи, що теж можливо.

Отже погляд на пенсійну систему і систему пенсійного забезпечення у дослідників значною мірою різняться. Виходячи із загального розуміння системи, де елементи за їх функціональним поділом об'єднує мета, мету системи пенсійного забезпечення, від-

повідно до законодавства України, можна визначити як гарантії щодо реалізації громадянами «права на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках» [14]. Підсистемами системи пенсійного забезпечення будемо вважати, відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та систему недержавного пенсійного забезпечення [14] (Рис. 2).

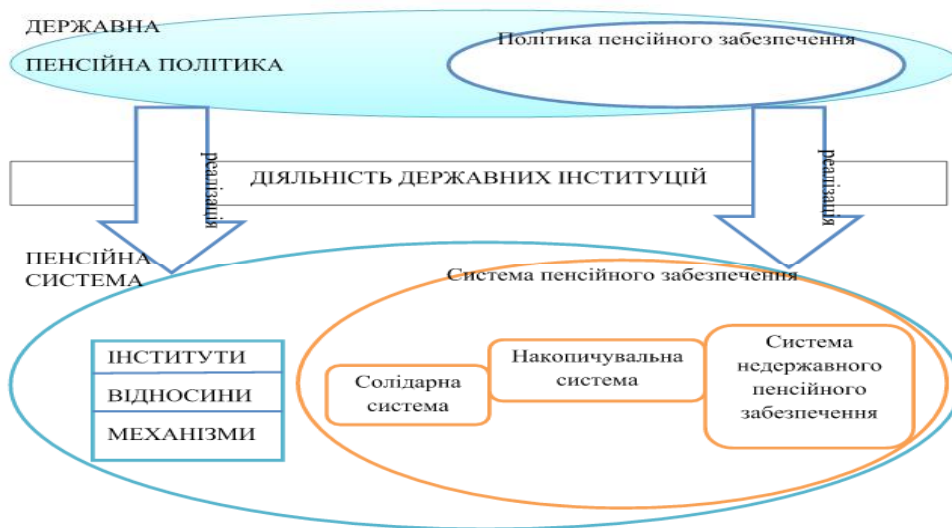

Рис. 2. Схема утворення системи пенсійного забезпечення
*Джерело: розроблено автором

Ці підсистеми системи пенсійного забезпечення можна розглядати як окремі самостійні системи зі своїми елементами, які ми визначимо пізніше. Одночасно з назвами цих систем пенсійного забезпечення рівноцінно використовується і інший термін – «рівні пенсійного забезпечення» [14, 17]. Таким чином, у даному випадку більшість авторів ототожнюють поняття «солідарна система» і «солідарний рівень», аналогічно щодо двох інших систем-рівнів пенсійного забезпечення. Проте, на наш погляд, у цих поняттях існує відмінність стосовно їх змісту. Ту чи іншу систему пенсійного забезпечення будемо розглядати як сукупність елементів, які направлені на реалізацію державної політики щодо забезпечення певного рівня

надходжень особам, які мають право на пенсію. Тобто поняття «солідарний рівень» буде стосуватися тих осіб, які отримують забезпечення на цьому рівні. А солідарна система – сукупність елементів, що, виконуючи визначені функції, реалізує завдання щодо забезпечення пенсіонерів саме на цьому рівні.

Оскільки, як ми визначили, система пенсійного забезпечення України складається з трьох основних підсистем, необхідно встановити елементи кожної з них. Підставою для цього може слугувати Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [14]. За ст. 3 Закону до суб'єктів солідарної системи відносяться: застраховані особи, тобто ті, хто сплачує у встановленому законом порядку страхо-

ві внески; страховальники – роботодавці та інші особи, які відповідно до закону сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та/або є платниками; уповноважений банк, тобто той, який провадить розрахунково-касові операції з коштами Пенсійного фонду; підприємства, установи, організації, що здійснюють виплату і доставку пенсій; та Пенсійний фонд [14]. Термін «пенсійний фонд» вживається в українському законодавстві у двох значеннях: як цільовий фонд, який створюється відповідно до законодавства і акумулює страхові внески застрахованих осіб, та як центральний орган виконавчої влади, «що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню» [21]. Саме у сенсі державної інституції Пенсійний фонд належить до елементів солідарної підсистеми пенсійного забезпечення. Елементи цієї підсистеми виконують різні функції, як і передбачається теорією систем, первинними з яких є відрахування коштів, їх облік, збереження та перерозподіл задля реалізації мети – виплати пенсій громадянам на солідарному рівні. Аналогічно елементами накопичувальної підсистеми пенсійного забезпечення та підсистеми недержавного пенсійного забезпечення доцільно вважати елементи, які відрізняються лише статусом управлінських інституцій – державні чи недержавні, а саме накопичувальний фонд (у разі його створення) та недержавні пенсійні фонди. Решта елементів за своїми функціями мало відрізняються, хоча направленість кожної з підсистем різниться – обов'язковість страхування і страхування на власний розсуд обсягом, терміном тощо. Тому до елементів кожної з даних підсистем слід віднести:

- осіб, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів;
- підприємства, установи, організації та фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення;
- юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами;
- зберігачів – банки, які забезпечують зберігання активів та обслуговування коштів пенсійних фондів;
- страхові організації [14].

Кожен із названих елементів повинен, виконуючи свої функції, забезпечити функціонування підсистеми як відносно відокремленої частини елементів задля досягнення загальної мети усієї системи. Управління системою будемо розглядати з двох точок зору: управління всередині системи та управління нею надсистемою, яке можна в окремих випадках вважати чинником у функціонуванні системи. Для солідарної підсистеми таким елементом, що здійснює управління нею, є Пенсійний фонд як інституція державного управління. Для накопичувальної підсистеми пенсійного забезпечення та підсистеми недержавного пенсійного забезпечення елементом, що здійснює управління функціонуванням системи, є юридичні особи, які здійснюють адміністративне управління пенсійними фондами та управління пенсійними активами. Як одні, так і інші діють в межах правового поля, визначеного відповідно до політики соціального і, як його складової, – пенсійного забезпечення.

Висновки. Таким чином, державна політика є родовим поняттям по відношенню до державної соціальної політики, яка включає в себе політику соціального захисту і політику соціального забезпечення. У свою чергу їх складовими є пенсійна політика і політика пенсійного забезпечення.

Підсистемами системи пенсійного забезпечення є солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та система недержавного пенсійного забезпечення. Ці підсистеми системи пенсійного забезпечення можна розглядати як окремі самостійні системи зі своїми елементами: особами, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів; підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення; юридичними особами, які здійснюють адміністративне управління пенсійними фондами та управління їх пенсійними активами; зберігачами; страховими організаціями.

Термін «пенсійний фонд» має два значення: цільовий фонд, який створюється відповідно до законодавства і акумулює страхові внески застрахованих осіб; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну

політику з питань пенсійного забезпечення. Поняття «солідарний рівень» доцільно застосовувати до осіб, які отримують забезпечення на цьому рівні, а солідарну систему слід розглядати як сукупність елементів, що, виконуючи визначені функції, реалізують завдання щодо забезпечення пенсіонерів саме на цьому рівні.

Напрямом подальших досліджень може бути визначення факторів впливу на систему пенсійного забезпечення, її стійкість та умови настання кризових ситуацій в системі.

Список використаних джерел:

1. Брич В. Я. Формування соціальної регіональної політики. *Економіка. Вісник Прикарпатського університету*. 2014. № 10. С. 27–30.
2. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні: монографія. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2015. 244 с.
3. Лопушняк Г. Соціальна політика як визначальний напрям внутрішньої політики держави. *Вісник Національної академії державного управління*. 2011. № 2–34. С. 244–250.
4. Яременко О. О. Соціальна політика: теоретико-методологічні основи дослідження процесів формування та ефективності реалізації: монографія. Статті. Виступи. Інтерв'ю. К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України; УІСД ім. О. Яременка, 2006. 480 с.
5. *The Blackwell Encyclopedia of Social Work* / Ed. by Davies M. Oxford: Blackwell Publishers, 2000. 480 с.
6. Бакуменко В. Д. Державна політика. *Енциклопедія державного управління: у 8 т.* / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К.: НАДУ, 2011. Т. 4: Галузеве управління / наук.-ред. колегія: М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. 2011. С. 122–124.
7. Толуб'як В. С. Державна політика пенсійного забезпечення: сутність та функції. *Теорія та практика державного управління*. 2009. Випуск 4. С. 232–238. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_4_35 (дата звернення: 19.11.2018).
8. Данилюк О. І. Теоретическая сущность понятий «пенсия» и «пенсионное обеспечение». *Научный вестник НЛТУ Украины: науч. период. журнал*. 2012. Вип. 22. С. 256–261.
9. Єлісєєва Л. В. Пенсійна система України: виклики та перспективи. *Економічний аналіз*. 2016. Том 23. № 1. С. 23–27.
10. Куценко В. В. Пенсионное обеспечение в России: история, состояние и перспективы: (текст лекц.). Новосибирск: НГЗУ, 1996. 46 с.
11. Фоміцька Н. В. Реалізація державної влади на територіальному рівні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01. Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2007. 19 с.
12. Линдюк О. А. Сутність пенсійної системи та її місце в забезпеченні соціальної безпеки суспільства. *Вісник НАДУ*. 2009. № 4. С. 290–298.
13. Жмурко І. Сутність пенсійної системи та її місце в системі соціального захисту населення. *Бізнес Інформ*. 2014. № 12. С. 303–306.
14. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 49–51. Ст. 376. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/page> (дата звернення: 17.11.2018).
15. Мартиненко Н. В. Пенсійна система як об'єкт державного управління. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 4 (26), 2 т., С. 14–20.
16. Коваль О. П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку: монографія. Київ: НІСД, 2012. 240 с.
17. Буряченко О. Є. Пенсійна система в Україні: історія становлення і теоретичні засади розвитку на сучасному етапі національного державотворення: дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.01. Одеса, 2017. 252 с.
18. Папієв М. М. Реформування пенсійної системи в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.09.01. НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. Київ, 2004. 22 с.
19. Буряченко О. Є. Сутність поняття пенсійного забезпечення в науковому дискурсі. *Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць*. Харків: ХарПІДУ НАДУ, 2015. Вип. 2(49). С. 90–98. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-2/doc/1/14.pdf> (дата звернення: 06.11.2018).
20. Соломка О. М. Пенсійне забезпечення в системі соціального захисту населення: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.01.08. Харківський нац. у-т ім. В. Н. Каразіна. Х., 2006. 18 с.
21. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014

№ 280. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF>) (дата звернення: 19.11.2018).

References:

1. Brych, V. Ya. (2014). Formuvannia sotsialnoi rehionalnoi polityky. *Ekonomika. Visnyk Prykarpatskoho universytetu*, 10, 27–30 [in Ukrainian].
2. Makarova, O. V. (2015). *Sotsialna polityka v Ukraini: Monohrafiia*. K.: In-t demohrafiï ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
3. Lopushniak, H. (2011). Sotsialna polityka yak vyznachalni napriam vnurishnoi polityky derzhavy. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia*, 2–34, 244–250 [in Ukrainian].
4. Iaremenko, O. O. (2006). *Sotsialna polityka: teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennia protsesiv formuvannia ta efektyvnosti realizatsii: Monohrafiia. Statti. Vystupy. Interviu*. K.: In-t ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy; UISD im. O. Yaremenka [in Ukrainian].
5. The Blackwell Encyclopedia of Social Work (2000). Ed. by Davies M. Oxford: Blackwell Publishers.
6. Bakumenko, V. D. (2011). Derzhavna polityka. *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia: u 8 t.* K.: NADU. T. 4: Haluzeve upravlinnia, 122–124 [in Ukrainian].
7. Tolubiak, V. S. (2009). Derzhavna polityka pensiinoho zabezpechennia: sutnist ta funksiï. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, 4, 232–238. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2009_4_35 (Last accessed: 19.11.2018) [in Ukrainian].
8. Danyiuk, O. I. (2012). Teoretycheskaia sushchnost poniatyï «pensyia» y «pensyonnoe obespechenye». *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy: nauk. period. Zhurnal*, 22, 256–261 [in Ukrainian].
9. Ielisieieva, L. V. (2016). Pensiina systema Ukrainy: vyklyky ta perspektyvy. *Ekonomichnyi analiz*, (Tom 23), 1, 23–27 [in Ukrainian].
10. Kutsenko, V. V. (1996). *Pensyonnoe obespechenye v Rossyy: ystoriia, sostoianye y perspektyvy: (tekst lekts.)*. Novosybyrsk: NHZU [in Ukrainian].
11. Fomitska, N. V. (2007). *Realizatsiia derzhavnoi vldy na terytorialnomu rivni*. (Master's thesis). Kharkiv [in Ukrainian].
12. Lyndiuk, O. A. (2009). Sutnist pensiinoi systemy ta yii mistse v zabezpechenni sotsialnoi bezpeky suspilstva. *Visnyk NADU*, 4, 290–298 [in Ukrainian].
13. Zhmurko, I. (2014). Sutnist pensiinoi systemy ta yii mistse v systemi sotsialnoho zakhystu naselennia. *Biznes Inform*, 12, 303–306 [in Ukrainian].
14. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia: Zakon Ukrainy (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 49–51, 376. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15/page> (Last accessed: 17.11.2018) [in Ukrainian].
15. Martynenko, N. V. (2017). Pensiina systema yak obiekt derzhavnoho upravlinnia. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*, 4 (26), 2 t., 14–20 [in Ukrainian].
16. Koval, O. P. (2012). *Perspektyvy vprovadzhennia zahalnooboviazkovoï nakopychualnoi pensiinoi systemy v Ukraini: vplyv na ekonomichnu bezpeku: monohrafiia*. Kyiv: NISD. [in Ukrainian].
17. Buriachenko, O. Ye. (2017). *Pensiina systema v Ukraini: istoriia stanovlennia i teoretychni zasady rozvytku na suchasnomu etapi natsionalnoho derzhavotvorennya: dys. k. derzh. upr.* Odesa [in Ukrainian].
18. Papiiev, M. M. (2004). *Reformuvannia pensiinoi systemy v Ukraini*. (Master's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
19. Buriachenko, O. Ye. (2015). Sutnist poniattia pensiinoho zabezpechennia v naukovomu dyskursi. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. prats. Kharkiv: KharRIDU NADU*, 2(49), 90–98. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-2/doc/1/14.pdf> (Last accessed: 06.11.2018) [in Ukrainian].
20. Solomka, O. M. (2006). *Pensiine zabezpechennia v systemi sotsialnoho zakhystu naselennia*. (Master's thesis). Kharkiv [in Ukrainian].
21. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Pensiinyi fond Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 280. (2014). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF> (Last accessed: 19.11.2018) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23 січня 2019 р.